

Рецензия

от проф. д-р Кристиян Стоянов Хаджиев, НБУ, Департамент „Администрация и управление“, професионално направление 3.7 „Администрация и управление“, научна специалност 05.02.20 „Социално управление“

Относно: дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен **„доктор“**, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, по професионално направление 3.7. Администрация и управление, по научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (Публична администрация)“.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед No 287/24.04.2024 г. на Ректора на СА „Д. А. Ценов“- Свищов.

Автор на дисертационния труд: Гент Арбнор Беголи – докторант в докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство“ (Публична администрация)

Тема на дисертационния труд: „Функционален анализ на работата на културните институции в Република Косово“

Научен ръководител: доц. д-р Христо Сирашки

Рецензията е изготвена съобразно Закона за развитие на академичния състав на Република България, Правилника за прилагането на този закон и Наредбата за развитието на академичния състав на СА „Д. А. Ценов“- Свищов.

1. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Рецензираният дисертационен труд се състои от 173 страници и включва три глави, увод, заключение, библиографска справка и 4 приложения. Основният текст е 144 страници и съдържа 14 таблици и 15 фигури. Обособени са 17 страници приложения, свързани с изследването в дисертационния труд, където са представени използвания въпросник за анализ на функциите на културните институции в Република Косово, както и допълнителни таблици с резултатите от изследването. В подкрепа на изложението са включени 107 литературни източника.

Представеният дисертационен труд е посветен на изключително **актуален и слабо проучен въпрос**, свързан с ролята и функциите на културните институции в процеса на социална и културна трансформация в среда с висока степен на неопределеност. Различните по обхват и дълбочина изменения в технологиите, потребителските изисквания, по-късия жизнен цикъл на предлаганите стоки и услуги, икономическата и политическата нестабилност изискват от организациите непрекъснато да препроектират и балансират елементите на организационни дизайн (процеси, структура, системи), за да реализират стратегическите цели, конкурентно предимство и

устойчиви организационни резултати. **Предмет на изследването** са специфичните функции на културните институции в Република Косово. **Основната цел** на изследването е да се анализират управленските и специфичните функции на културните институции в Република Косово и на тази основа да се идентифицират адекватни стратегии за развитие, в съответствие с очакванията на обществото. **Основната изследователска теза** е, че функционалният анализ на културните институции е един от инструментите за изследване съответствието на регламентиранияте функции на културните институции на Р Косово и фактическото им изпълнение.

Изследователската методология е в пълен синхрон с основната цел и формулираните изследователски задачи. Налице е ясна декомпозиция на методологическите инструменти по линия на изследователските задачи, което гарантира постигането на основната изследователска цел. Разработен е адаптиран инструментариум за целите на изследването (въпросник за анализ на функциите на културните институции).

Напълно приемам този подход към разработване на изследователската методология. Той е добре аргументиран и логичен. От една страна пределно ясно показва връзката и логическата линия на дисертационния труд по отношение на „цели-методики-резултати“, а от друга гарантира прецизността на изследването и релевантността на получените резултати.

В този контекст съдържащите се в дисертационния труд постановки, идеи и предложения имат и практико-приложен характер.

Дисертационният труд е **балансиран**, разглежданите въпроси са изложени в тяхната логическа последователност и обвързаност, стилът на изложението е научен, техническото оформление е отлично.

Целта и задачите са обвързани и състоятелни и напълно съответстват на темата на дисертационния труд. Правилно е формулиран основния научен проблем, като са определени точно неговите граници. Ясно и конкретно са посочени изследователските задачи, обекта, предмета и основната теза на изследването. Разработена е методика, която е напълно достатъчна за постигане на целите на изследването. Уточнени са понятията и термините, които са използвани в дисертационния труд.

Използваната литература е максимално близка до темата на дисертационния труд и дава достатъчно пълна картина за състоянието на изследвания проблем. Литературните източници са подредени, съгласно изискванията на възприетите стандарти.

Докторантът анализира и систематизира значителен обем литературни източници по темата, които са цитирани коректно в текста. Направена е собствена критична интерпретация на изложените в тях тези.

Текстът е сполучливо онагледен с много таблици и фигури, които съществено допринасят за неговото разбиране. Резултатите от научното изследване са изложени ясно, логично и разбираемо.

От казаното дотук стигам до заключението, че пределната яснота на докторанта по посочените по-горе въпроси, е една от предпоставките за високото качество на целия дисертационен труд.

2. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

В съответствие с формулираната цел и детайлно изведените задачи е изградена структурата на дисертационния труд.

Уводът на дисертационния труд съдържа всички необходими „реквизити“: убедителна обосновка на проблема и неговата значимост; ясни и точни формулировки на целта и изследователските задачи; на обекта и предмета на изследването;

изследователската теза; аргументация на избора на изследователски подходи и методи. Идентифицирани са условностите, при които е провеждано самото изследване.

В първа глава, на базата на критичен теоретичен анализ и литературен обзор докторантът изяснява понятийния апарат, фундаменталните концепции и релации, свързани със същността на културния мениджмънт и важността на управленските функции в процеса на развитие на културните институции. Анализирани са специфичните модели за управление на културата, които определят и политиката в тази обществена сфера. Идентифицирани са три основни политики (модели на културно действие): *културен дифузионизъм*, който се базира на създаване на условия за културно творчество, развитие на сътрудничеството и формиране на националната културна идентичност; *културен функционализъм*, който се основава на активното участие на държавата в развитието на сферата на културата предимно чрез система от стимули и междусекторни дейности и създаването на условия за по-демократичен културен живот, чрез въвличане в процесите на културно производство и социални дейности на всички социални групи от културната мозайка на дадено общество, като целта е повишаване на институционалната ефективност на културните институции и организации на национално ниво; Третият изследван модел е *културен меркантилизъм*, който изразява идеята, че стойността на арт продукта се измерва с пазарния успех. На базата на представените модели са обобщени и анализирани основните фактори, които дестабилизируют културната среда. Формулирани са препоръки за преодоляване на културните последици от кризисните проблеми в Република Косово.

В глава първа на дисертационния труд се поставя основата на авторовото изследване по темата за функционален анализ на културните институции в Р Косово, като се обръща особено внимание на управленските функции, изпълнявани в обекта на изследване. На базата на известни постулати за броя, същността и обхвата на управленските функции е представена авторската позиция относно общоуправленските и специфичните функции на културните институции.

От *първа глава* става ясна степената на разработеност на изследователския проблем и се формира теоретичната база, въз основа на която докторантът извежда основната научно-изследователска теза. Изводите, до които достига докторантът са резонни, подкрепени със солидна аргументация. Изследването в първа глава е много задълбочено и представлява необходимата основа за разработване на методологията на емпиричното изследване.

Във втора глава докторантът представя и аргументира *авторовата методология за функционален анализ на културните институции в Р Косово*. При конструирането на методиката докторантът се базира на известни подходи, които включват комплекс от инструменти, модели и техники спрямо конкретните цели и задачи. През призмата на динамичната теория на системите се изследва взаимодействието между правите и обратните компенсаторни връзки и производните от него синергитични, мултипликативни и интегративни ефекти.

Систематизирани са същността, обхвата и типовете функционален анализ, като управленски инструмент за целево-адаптивно управление и генериране на високи нива на ефективност. В основата на методологията е наборът от инструменти, чрез които да се осъществи анализ и оценка на изпълнението на функциите в организацията в съответствие с структурата на управление на системата. Тази съгласуваност и координация е в основата на устойчивостта на управленския процес и реализирането на организационните цели. На тази база е предложена адаптирана методология за функционален анализ на културните институции в Република Косово. Обект на

изследване са 17 основни културни институции в Република Косово, които са с висока обществена разпознаваемост, възможности и потенциал за развитие.

В *трета глава* на дисертационния труд, на базата на емпирично изследване, докторантът апробира предложената адаптирана методология за провеждане на функционален анализ на културните институции в Р Косово.

Необходимостта от *функционален анализ* на изследваните 17 културни институции в Република Косово се аргументира чрез SWOT-анализ, като за целта са анкетираны по трима представители от всяка институция чрез използването на метода „Делфи“ за генериране на независими субективни оценки. На тази основа са идентифицирани външните възможности и заплахи, както и вътрешните силни и слаби страни на изследваните културни институции. Разработеният от докторанта въпросник, условно е разделен на три части, като в първата се поставят въпроси относно външните възможности и заплахи, вътрешните силни и слаби страни на институциите и предложения за подобрения. Във втората част са въпросите, свързани с изпълнението на управленските функции на културните институции, и в третата – въпроси относно техните специфични функции. *Изводът*, който се налага е, че използваният инструментариум е адекватен за извличането на подробни данни, необходими за постигане на целта и изпълнението на задачите на дисертационния труд.

В съответствие с формулираните цели е направен функционален анализ на управленските функции на културните институции – обект на изследването. Анализирани и оценени са *4 общоуправленски и 11 специфични функции* за културните институции. На база резултатите от проведеното проучване, изводите от SWOT анализа и функционалния анализ, докторантът формулира портфолио от 30 препоръчителни стратегии за развитие (продуктови, пазарни, организационни и други) на културните институции в Република Косово. Изборът на конкретна стратегия се основава на специфичните резултати от функционалния анализ.

Извършената обработка на информацията показва недвусмислено наличието на собствен принос при събирането и анализирането на емпиричните данни.

Изводът, който се налага е, че докторантът показва не само умения за изследване на обекти, проблемни ситуации, релевантни положения, обосновка и систематизация на класификации, но и ясно открояване и *аргументирана научна защита* на своите тези. Широко използван е подходът за сравнение и съпоставка на обекти и инструменти, абстрахиране (извличане на общи черти), конкретизиране (търсенето на абстрактни модели и образи в нови обекти). Има множество обобщения, съждения и формализации. Използвани са методите на индукция и дедукция за преход от конкретното към общото и обратно връщане към частното, множество аналогии и моделиране за оползотворяване на теоретичните натрупвания в крайния резултат. Разработената методология за функционален анализ идентифицира стъпките (технологичния алгоритъм), адаптирани към културните институции. Методите за събиране на данни включват основно анкетиране. Непосредствените резултати от изследването се интерпретират въз основа на детайлна качествена аргументация и обосновка през призмата на публичното управление.

В заключението, авторът анализира и предлага адекватни решения на изследваните проблеми, като систематизира и обобщава препоръките към социалната и организационната практика. Представени са ограниченията на изследването и основните приноси. Очертани са насоки за бъдещи изследвания.

Резултат на дисертационното изследване: потвърждаване на формулираната *основна изследователска теза*.

3. Описание на научните и научно-приложни приноси

В дисертационния труд се съдържат редица постановки, идеи и предложения, които могат да се оценят като приноси с научно-приложен характер в контекста на анализа и синтеза на съществуващото научно познание в областта, относно критерия Обогатяване на съществуващите научни знания. Приемам изцяло претенциите на докторанта към изведените *четири приноса*. Списъкът на приносите е съставен правилно и отразява обективно постигнатите от докторанта научни резултати. Приносните моменти в дисертацията показват, че докторантът притежава задълбочени познания в изследваната научна област и е способен да провежда самостоятелно научно изследване и да интерпретира логично резултатите от него.

4. Въздействие на дисертационния труд върху външната среда

В подкрепа на своите изследвания и като израз на публичност на идеите си, докторантът представя списък от *шест публикации* – 1 статия и 5 доклада, като единия е *в съавторство*. Те са публикувани в реномирани специализирани научни издания, което свидетелства, че непосредствените резултати от дисертационното изследване са достъпни до професионална аудитория. Всички те отразяват конкретни аспекти на изследователската работа на докторанта и осигуряват необходимата публичност.

Може да се направи изводът, че публикациите са достатъчни както в количествено отношение, така и от гледна точка на качеството. На практика те надвишават минималните национални изисквания.

5. Оценка на автореферата

Представеният автореферат на български е в обем от 45 страници, а на английски – 41 стр. Той отразява коректно съдържанието на дисертационния труд. В него в синтезиран вид са изложени основни моменти от дисертацията: обща характеристика; структура и съдържание на трите глави, тезата, обекта и методологията на научното изследване, както и постигнатите теоретико-методологични и емпирични резултати; научни приноси; публикации по въпросите на дисертационния труд, декларация за оригиналност и като такъв отговаря на изискванията.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам критични бележки по изложението на идеите, постановките и непосредствените резултати в дисертационния труд. Препоръчвам на докторанта да го публикува под формата на книга. Освен това, особено интересно от научна гледна точка е да се приложи адаптираната методология за провеждане на функционален анализ чрез фокус групи от представители на български културни институции и да се анализират непосредствените резултати.

7. Заключение

Представеният дисертационен труд показва, че авторът притежава задълбочени знания в изследваната от него проблематика – познава и анализира литературата по темата, може да формулира изследователски проблеми, да систематизира класическите и новите теории и концепции, да конструира изследователски апарат, да провежда емпирично изследване и да обосновава предложения за подобрене на съществуващата практика. Темата на дисертационния труд е актуална и значима в научен и практико-

приложен аспект. Дисертацията е напълно завършено научно и практико-приложно изследване, което отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав, Правилника за неговото приложение, както и на вътрешната нормативна база на СА „Д. А. Ценов“ - Свищов за присъждане на образователна и научна степен „доктор“. В своето изследване докторантът показва, че притежава възможности за провеждане на *самостоятелно научно изследване и получаване на конкретни научни и научно-приложни резултати и приноси.*

Всичко това ми дава основание да дам **положителна оценка на дисертационния труд** и да предложа на уважаемите членове на научното жури да вземат решение за **присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на Гент Арбнор Беголи по научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (Публична администрация)“ в професионално направление 3.7 „Администрация и управление“.**

София,
17, май 2024 г.

Подпис:

/проф. д-р Кристиян Хаджиев/